

Купчинська Зоряна Олегівна

Львівський національний університет

імені Івана Франка

ДО ПИТАННЯ ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНОЇ ОЙКОНІМІКИ

Порівняльно-історична ойконіміка у загальнослов'янському масштабі ґрунтується на історичному онімному матеріалі, суспільно-історичних умовах розвитку соціуму в час виникнення та розвитку назв різних типів, лінгвальних причинах появи формантів, семантичному навантаженні твірних основ ойконімів, наявності аналогічних онімів та апелятивів на території всіх слов'ян, стратиграфічному опрацюванні географічних назв і їхніх твірних основ тощо.

Ключові слова: *порівняльно-історична ойконіміка, твірна основа, ойконім, стратиграфічний метод, ойконімний тип, ойконімна система.*

Comparative-historical oikonymics on the Slavic scale is based on historical onymic material, socio-historical conditions of development of the society at the time of origin and development of names of different types, lingual causes of the appearance of formants, semantic loading of derivational stems of oikonyms, the presence of similar territories and territories stratigraphic study of geographical names and their foundations, etc.

Keywords: *comparative-historical oikonymics, derivational stem, oikonym, stratigraphic method, oikonymic type, oikonymic system.*

Порівняльно-історична ойконіміка як фрагмент порівняльно-історичного мовознавства описує, аналізує та синтезує еволюцію ойконімної системи в просторово-часовому вимірі. Завдяки порівняльно-історичному методу, який широко застосовується в ономастиці, можна узагальнити процес формування ойконімної системи у споріднених мовах діяхронно і представити своєрідні універсалії, що стали основою у витворенні структури географічних назв та їх ареалу.

Ойконімну систему розглядаємо у різних аспектах, кожен з яких є елементом цілісного аналізу географічних назв у діяхронії. Що входить у комплекс порівняльно-історичного розгляду ойконімії на загальнослов'янському обширі?

1. Діахронний фактичний матеріал. Без історичної джерельної фіксації географічних назв у славістиці неможлива реконструкція праслов'янського лексичного фонду, відповідно вчені наполегливо заявляють про важливість його відновлення для вирішення глобальних проблем у мові.

2. Формантний підхід у вивченні ойконімії підтверджує чітку систему, яка зреалізувалася насамперед на словотвірному рівні. Це безпосередньо стосується ойконімного типу як поняття групи власних назв однакової структури [1, с. 137]. Ойконімна система має свою структуру, яка є способом її організації і внутрішньою будовою.

3. Ойконімні типи дають змогу пізнати, як людина сприймала світ у різні історичні періоди. Поява та функціонування окремих типів географічних назв у діахронії зумовлено відповідними соціально-історичними причинами. Ойконімія є своєрідною константою, яка може порушитися лише під впливом насильницьких регулятивних факторів (наприклад, переіменування населених пунктів у радянські часи), у всіх решта випадках – це закономірні зміни, що відбуваються внаслідок еволюції суспільства, яке висувало відповідні завдання-запити на той чи той тип назв. Номінація географічного об'єкта визначалася багатьма параметрами: історичними, географічними, але головним є суспільний.

Виявляються певні тенденції у формуванні системи назвотворення, які мали глибоке підґрунтя: суспільно-історичні умови розвитку суспільства в час виникнення та розвитку типів назв, лінгвальні причини появи формантів, семантичне навантаження твірних основ ойконімів, наявність аналогічних онімів і їхніх компонентів на території всіх слов'ян тощо.

У цьому контексті слова В. Гумбольдта про те, що в мові немає нічого одиничного, і кожен окремий її елемент виявляє себе лише як частина цілого, абсолютно підтверджується онімним матеріалом. Тому формантні типи слов'янських ойконімів можна трактувати як універсалії в ономастиці, які з'явилися внаслідок тривалої дії системи, що сприяло витворенню відносної стрункості в межах загальнослов'янського ойконімікону [3, с. 156].

4. Ойконімія має яскраво виражений просторово-часовий вимір, відповідно стратиграфічний метод дослідження ойконімії на території Славії є передумовою створення Загальнослов'янського ономастичного атласу, реалізація якого і дотепер залишається одним із вагомих завдань славістики.

С. Роспанд вдало визначив поняття топонімної стратиграфії як «пошук структурно-топонімичних нашарувань, залежних від часу і території» [4, с. 159]. Стратиграфічний метод використовується у комплексних формантних дослідженнях слов'янської ойконімії, бо він передбачає кількісну характеристику, просторову локалізацію географічних назв, встановлення хронології топонімів. Ойконімічні дослідження неможливі без карти, на якій не лише візуалізовано координати поширення онімів, але й їхня кількість та хронологія. Географічні назви відповідних типів співвідносяться з територією, формуючи ареали (із ядром, периферією, ізоглосами тощо). Встановлення діахронних теренів географічних назв за формантним принципом уможливорює ідентифікацію та реконструкцію не лише мовних, але й історичних явищ.

5. Значна частина слов'янського ойконімікону змотивована антропонімами. Порівняльно-історична ойконіміка уможливорює перспективу дослідження ареалів антропонімів, вичленованих із ойконімії. Вивчення географії найархаїчніших пластів слов'янських власних назв людей стане результативним лише тоді, коли буде взято до уваги антропонімний матеріал, що прихований в ойконімії, адже локалізація географічної назви забезпечить точно окреслити місцезнаходження антропоніма [2, с. 103].

Отже, у загальнослов'янському масштабі порівняльно-історична ойконіміка ґрунтується на історичному онімному фактажі, суспільно-історичних умовах розвитку соціуму в час виникнення та розвитку назв різних типів, лінгвальних причинах появи формантів, семантичному навантаженні твірних основ ойконімів, наявності аналогічних онімів та апелятивів на території всіх слов'ян, стратиграфічному опрацюванні географічних назв і їхніх твірних основ тощо.

Література

1. Бучко Д., Ткачова Н. Словник української ономастичної термінології. Харків, 2012. 256 с.
2. Купчинська З. О. Антропонімний та ойконімний ареали: точки перетину. *Студії з ономастики та етимології*. Київ, 2018. С. 95 – 104.
3. Купчинська З.О. Ойконімні типи як система. *Modern philology: relevant issues and prospects of research*. Lublin, 2017. S. 156 – 159.
4. Rospond S. Stratygrafia toponimiczna. *Z polskich studiów slawistycznych*. Warszawa, 1958. S. 159 – 186.